

KOGA PREDSTAVLJAJU ČLANOVI PREDSJEDNIŠTVA BiH I IZASLANICI DOMOVA NARODA?

**Zašto postoji vitalni interes entiteta RS/FBiH u Ustavu BiH umjesto
bošnjačkog/hrvatskog/srpskog vitalnog nacionalnog interesa?**

BiH je po daytonskoj strukturi država tri konstitutivna naroda i dva entiteta. Predsjedništvo BiH održava tu osnovnu strukturu uređenja BiH. Predsjedništvo BiH je sastavljeno od **tri člana** (Jedan Srbin, Jedan Bošnjak i Jedan Hrvat) jer se u Ustavu BiH navode **tri konstitutivna naroda** (Srbi, Bošnjaci, Hrvati), ali se zbog dvo-entitetske strukture (RS i FBiH) sva tri člana ne biraju s cijeloga teritorija BiH. Srpski član bira s područja entiteta Republike Srpske, a bošnjački član i hrvatski član biraju se s područja entiteta Federacija BiH.

Stoga, svaki član Predsjedništva BiH predstavlja:

- Entitet (teritorij) u kojem je izabran, odnosno, sve građane tog entiteta
- Određeni konstitutivni narod

Činjenica da je svaki član Predsjedništva BiH predstavnik određenog entiteta ogleda se u činjenici da svaki član Predsjedništva BiH ima pravo i mogućnost pokrenuti „entitetski veto“, odnosno, ima obvezu štiti „vitalni interes entiteta“.

Činjenica da je svaki član Predsjedništva BiH ujedno i predstavnik određenog konstitutivnog naroda ogleda se u činjenici da „entitetski veto“ mora biti potvrđen u entitetskom zakonodavnom tijelu koje je namijenjeno predstavljanju konstitutivnih naroda.

Republika Srpska

U slučaju „vitalnog interesa entiteta RS“ „entitetski veto“ mora dobiti podršku dvije-trećine zastupnika Narodne Skupštine RS. Izvornim, daytonskim Ustavom BiH u Republici Srpskoj samo su Srbi imali status konstitutivnog naroda, odnosno, Bošnjaci i Hrvati nisu bili konstitutivni na razini entiteta RS. Stoga je NS RS imala samo Zastupnički (donji) dom, a nije imala Dom naroda (gornji dom). Dom naroda je izraz međusobne jednakopravnosti konstitutivnih naroda. S obzirom da je u RS-u samo jedan narod bio konstitutivan, nije bilo potrebe za Domom naroda. To znači da je Narodna Skupština RS ujedno bila i predstavničko tijelo svih građana RS i Srba kao konstitutivnog naroda. Stoga je NS RS odlučivala i o „vitalnom interesu entiteta RS“ i o „vitalnom nacionalnom interesu Srba kao konstitutivnog naroda“.

Federacija BiH

Situacija u entitetu FBiH je bila malo složenija. U FBiH su Bošnjaci i Hrvati bili konstitutivni i međusobno jednakopravni, a Srbi nisu imali status konstitutivnog naroda u FBiH. Stoga je Parlament FBiH imao dva doma: **Zastupnički (donji) dom** namijenjen predstavljanju svih građana entiteta FBiH i **Dom naroda (gornji dom)** namijenjen predstavljanju naroda koji su bili konstitutivni u entitetu FBiH. Kao što smo već naveli, *Dom naroda je izraz međusobne*

jednakopravnosti konstitutivnih naroda. S obzirom da su po izvornom Ustavu BiH samo Bošnjaci i Hrvati bili konstitutivni na razini entiteta Federacija BiH, Dom naroda Parlamenta FBiH izvorno je imao dva međusobno jednakopravna kluba: Klub Bošnjaka (30 izaslanika) i Klub Hrvata (30 izaslanika). Klub Srba u Domu naroda Parlamenta FBiH nije postojao jer Srbi do 2000. godine nisu imali status konstitutivnog naroda u entitetu FBiH. Pored Kluba Bošnjaka i Kluba Hrvata u Domu naroda Parlamenta FBiH postojao je i Klub Ostalih koji se ne izjašnjavaju kao Bošnjaci i Hrvati. Broj izaslanika u Klubu Ostalih određivao se prema postotcima Ostalih u kantonalnim skupštinama iz kojih su se birali izaslanici za Dom naroda Parlamenta FBiH.

Kao što smo već naveli, *svaki član Predsjedništva BiH predstavlja:*

- *Entitet (teritorij) u kojem je izabran, odnosno, sve građane tog entiteta*
- *Određeni konstitutivni narod*

Činjenica da je svaki član Predsjedništva BiH predstavnik određenog entiteta ogleda se u činjenici da svaki član Predsjedništva BiH ima pravo i mogućnost pokrenuti „entitetski veto“, odnosno, ima obvezu štiti „vitalni interes entiteta“.

U slučaju Federacije BiH i bošnjački član i hrvatski član Predsjedništva BiH imaju pravo i mogućnost pokrenuti „entitetski veto“ koji se odnosio na FBiH, odnosno, imaju obvezu štiti „vitalni interes entiteta FBiH“. Srpski član nema pravo niti mogućnost pokrenuti „entitetski veto“ koji se odnosi na FBiH zato jer nije biran u FBiH niti su Srbi izvorno bili konstitutivni u FBiH.

Činjenica da je svaki član Predsjedništva BiH ujedno i predstavnik određenog konstitutivnog naroda ogleda se u činjenici da „entitetski veto“ mora biti potvrđen u entitetskom zakonodavnom tijelu koje je namijenjeno predstavljanju konstitutivnih naroda.

U slučaju entiteta Federacija BiH, zakonodavno tijelo koje je namijenjeno predstavljanju konstitutivnih naroda je Dom naroda Parlamenta FBiH. To znači da „entitetski veto“ ukoliko ga pokreće bošnjački član mora biti potvrđen u Klubu Bošnjaka Doma naroda Parlamenta FBiH, a „entitetski veto“ kojega pokreće hrvatski član mora biti potvrđen u Klubu Hrvata Doma naroda Parlamenta FBiH.

Odgovor na pitanje iz podnaslova

Dakle, odgovor na pitanje iz podnaslova *Zašto postoji vitalni interes entiteta RS/FBiH u Ustavu BiH umjesto bošnjačkog/ hrvatskog/ srpskog vitalnog nacionalnog interesa?* glasi:

Zato jer je svaki član Predsjedništva BiH predstavlja: a) entitet u kojem je izabran, odnosno, sve građane tog entiteta i b) određeni konstitutivni narod, odnosno, zato jer je *vitalni nacionalni interes konstitutivnih naroda* sastavni i nezaobilazni dio *vitalnog interesa entiteta* u kojem su određeni narodi konstitutivni.

Do 2000. godine u RS su bili konstitutivni samo Srbi, a u Federaciji BiH su konstitutivni i međusobno jednakopravni bili samo Bošnjaci i Hrvati.

Kada bi članovi Predsjedništva BiH predstavljali samo entitet iz kojeg su izabrani i štitali samo „vitalni interes entiteta“ onda bi se Predsjedništvo BiH sastojalo od dva člana – s obzirom da u BiH postoje dva entiteta.

Kada bi članovi Predsjedništva BiH predstavljali samo određeni konstitutivni narod i štitili samo „vitalne interese određenog konstitutivnog naroda“ onda bi izborne jedinice za članove predsjedništva bili konstitutivni narodi a ne entiteti. U tom slučaju bi bila osigurana međusobna jednakopravnost konstitutivnih naroda (svaki konstitutivni narod imao bi pravo i mogućnost izabrati ekskluzivno svoga člana Predsjedništva BiH) ali bi time građani koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici jednog od tri konstitutivna naroda bili diskriminirani jer ne bi mogli sudjelovati u procesu izbora članova Predsjedništva BiH, niti kao kandidati niti kao birači.

Stoga je „entitetski veto“ nepobitan dokaz da svaki član Predsjedništva BiH predstavlja određeni konstitutivni narod ali i sve ostale građane entiteta iz kojeg dolazi a koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici naroda koji su konstitutivni u tom entitetu.

Stoga je ustavnu odredbu iz Članka IV Ustava BiH nužno i jedino ispravno interpretirati na slijedeći način:

- **Jedan Srbin** – predstavnik Srba kao konstitutivnog naroda i svih ostalih građana entiteta RS
- **Jedan Bošnjak** – predstavnik Bošnjaka kao konstitutivnog naroda i svih ostalih građana iz entiteta FBiH koji se na popisu ne izjašnjavaju kao Bošnjaci ili Hrvati, a ko
- **Jedan Hrvat** – predstavnik Hrvata kao konstitutivnog naroda i svih ostalih građana iz entiteta FBiH koji se na popisu ne izjašnjavaju kao Bošnjaci ili Hrvati

Dakle, interpretacija ustavne norme Jedan Srbin/Bošnjak/Hrvat na način da ta norma zahtjeva da je Jedan Srbin/Bošnjak/Hrvat **pripadnik** Srba/Bošnjaka/Hrvata kao konstitutivnog naroda je protivna duhu, načelima i ostalim ustavnim normama Ustava BiH.

Jedan Srbin - član Predsjedništva BiH iz RS-a

Svaki građanin Republike Srpske, bez obzira kako se nacionalno izjašnjava, ima pravo i mogućnost biti kandidat za „Jednog Srbina“ u Predsjedništvu BiH jer je „Jedan Srbin“ predstavnik Srba kao konstitutivnog naroda, ali, ujedno, i predstavnik svih građana entiteta RS. Dakle, nije nužno da „Jedan Srbin“ bude **pripadnik** srpskog naroda, nego legitimni **predstavnik** srpskog naroda. A legitimni predstavnik postaje tako što na izborima dobije najveći broj glasova od ukupnog broja birača u RS koji su glasali za člana Predsjedništva BiH. S obzirom da su samo Srbi bili konstitutivni u RS i da su svi ostali građani RS koji se ne izjašnjavaju kao Srbi spadali u kategoriju Ostalih te da Srbi čine 81.5% stanovništva RS, kandidat koji dobije najviše glasova na razini RS je, i pravno i stvarno, imao dvostruki legitimitet: i entitetski i nacionalni.

S obzirom da se bira samo jedan član Predsjedništva BiH iz RS-a te da se on po pitanju „entitetskog veta“ obraća Narodnoj Skupštini RS, nije nužno niti potrebno da se kandidati za „Jednog Srbina“ nacionalno izjašnjava pri kandidaturi za člana Predsjedništva BiH – jasna je veza između birača, zastupničkog tijela koje potvrđuje veto i člana Predsjedništva BiH koji pokreće veto.

Jedan Bošnjak i Jedan Hrvat - članovi predsjedništva BiH iz entiteta FBiH

Svaki građanin Federacije BiH, bez obzira kako se nacionalno izjašnjava, ima pravo i mogućnost biti kandidat za „Jednog Bošnjaka“, kao i za „Jednog Hrvata“ u Predsjedništvu BiH.

S obzirom da je Federacija BiH izvorno bila bošnjačko-hrvatski entitet (po analogiji kako je RS bila srpski entitet), odnosno, i bošnjački i hrvatski entitet, i Jedan Bošnjak i Jedan Hrvat su bili jednakopravni predstavnici cijeloga (svoga) entiteta. Figurativno rečeno, entitet Federacija BiH je bio i 100% bošnjački i 100% hrvatski entitet. Stoga, kao punopravni i jednakopravni predstavnici entiteta FBiH, i Jedan Bošnjak i Jedan Hrvat su imali pravo i mogućnost samostalno pokrenuti pitanje zaštite „vitalnog interesa entiteta“ FBiH. Pored toga što su bili punopravni i jednakopravni predstavnici cijeloga (svoga) entiteta, Jedan Bošnjak je bio i predstavnik Bošnjaka kao konstitutivnog naroda u FBiH, a Jedan Hrvat predstavnik Hrvata kao konstitutivnog naroda u FBiH.

Kao takvima, Jednom Bošnjaku je dodijeljena dužnost zaštite „vitalnog nacionalnog interesa“ Bošnjaka, a Jednom Hrvat u dužnost zaštite „vitalnog nacionalnog interesa“ Hrvata. Stoga je „vitalni nacionalni interes“ Bošnjaka kao konstitutivnog naroda u FBiH sastavni i nezaobilazni dio „vitalnog interesa entiteta“ FBiH, isto kao što je i „vitalni nacionalni interes“ Hrvata kao konstitutivnog naroda u FBiH sastavni i nezaobilazni dio „vitalnog interesa entiteta“ FBiH. Potvrda tome je norma Ustava BiH koja propisuje da u slučaju kada Jedan Bošnjak pokreće pitanje „vitalnog interesa entiteta“ FBiH onda „entitetski veto“ ide na provjeru i potvrdu u Klub Bošnjaka Doma naroda Parlamenta FBiH, a kada Jedan Hrvat pokreće pitanje „vitalnog interesa entiteta“ FBiH onda „entitetski veto“ ide na provjeru i potvrdu u Klub Hrvata Doma naroda Parlamenta FBiH.

S obzirom da u skladu s Ustavom BiH nije moguć slučaj u kojem se po pitanju „entitetskog veta“ Jedan Bošnjak obraća Klubu Hrvata Doma naroda Parlamenta FBiH, niti slučaj u kojem se po istom pitanju Jedan Hrvat obraća Klubu Bošnjaka Doma naroda Parlamenta FBiH, očito je kako Jedan Bošnjak da bi bio legitiman mora imati bošnjački izborni legitimitet, odnosno, kako Jedan Hrvat da bi bio legitiman mora imati hrvatski izborni legitimitet – nelogično je i protuustavno da „vitalni nacionalni interes“ Hrvata štiti član Predsjedništva BiH kojeg su većinski izabrali Bošnjaci, i obrnuto.

Dakle, Jedan Bošnjak da bi bio legitiman mora imati dvostruki legitimitet:

- Legitimitet predstavljanja Bošnjaka kao konstitutivnog naroda Federacije BiH
- Legitimitet predstavljanja entiteta FBiH

Isto tako i Jedan Hrvat mora imati dvostruki legitimitet:

- Legitimitet predstavljanja Hrvata kao konstitutivnog naroda Federacije BiH
- Legitimitet predstavljanja entiteta FBiH

Ostaje nam utvrditi na čemu se baziraju, odnosno, iz čega proizlaze ova dva legitimiteta i kakav je njihov međusobni odnos.

„Entitetski legitimitet“ Jednoga Bošnjaka proizlazi iz ustavne norme po kojoj Bošnjaci imaju status konstitutivnog naroda u Federaciji BiH. Naime, Federacija BiH je po vlastitom ustavu bošnjački entitet, odnosno, i bošnjački entitet. Iz toga proizlazi kako je član Predsjedništva BiH koji ima bošnjački izborni legitimitet, ujedno i po automatizmu i legitimni predstavnik cijeloga entiteta Federacija BiH. Analogno tome, član Predsjedništva BiH koji ima hrvatski izborni legitimitet, ujedno i po automatizmu ima i „entitetski legitimitet“.

Iz navedenog slijedi kako su „bošnjački izborni legitimitet“ i „hrvatski izborni legitimitet“ članova Predsjedništva BiH koji dolazi iz FBiH izvorniji od „entitetskog legitimiteta“. „Entitetski

legitimitet“ Jednoga Bošnjaka u Predsjedništvu BiH proizlazi iz „bošnjačkog izbornog legitimiteta“, a ne obrnuto. Isto vrijedi i za drugi konstitutivni narod u FBiH - “entitetski legitimitet“ Jednoga Hrvata u Predsjedništvu BiH proizlazi iz „hrvatskog izbornog legitimiteta“, a ne obrnuto.

Specifični demosi za izbor članova Predsjedništva BiH

Kao što smo već rekli, svaki član Predsjedništva BiH treba imati dvostruki legitimitet:

- Legitimitet određenog konstitutivnog naroda
- Entitetski legitimitet

„Entitetski legitimitet“ svakog člana Predsjedništva BiH dodatno je pojačan činjenicom da su za njega glasali i građani koji se ne izjašnjavaju kao pripadnici konstitutivnih naroda. Stoga, Jedan Srbin nije samo predstavnik Srba nego i ostalih građana RS-a koji se ne izjašnjavaju kao Srbi, a Jedan Bošnjak nije samo predstavnik Bošnjaka nego i ostalih građana FBiH koji se ne izjašnjavaju kao Bošnjaci ili Hrvati, kao što Jedan Hrvat nije samo predstavnik Hrvata nego i ostalih građana FBiH koji se ne izjašnjavaju kao Hrvati ili Bošnjaci.

Stoga, **specifične izborne jedinice, specifične demose** za izbor članova Predsjedništva BiH čine (zbog jednostavnosti i boljeg razumijevanja logike izbornog procesa u shemu nismo uvrstili glasače iz Distrikta Brčko):

- **„Jedan Srbin“** – Srbi iz RS + Bošnjaci i Hrvati iz RS + Ostali iz RS
- **„Jedan Bošnjak“** – Bošnjaci iz FBiH + Srbi iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Bošnjaka + Ostali iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Bošnjaka
- **„Jedan Hrvat“** – Hrvati iz FBiH + Srbi iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Hrvata + Ostali iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Hrvata

Jedan Srbin, Jedan Bošnjak i Jedan Hrvat su legitimni članovi Predsjedništva BiH **jedino** ukoliko su na izborima za Predsjedništvo BiH - unutar svoje specifične izborne jedinice, unutar svoga specifičnog demosa – osvojili najviše izbornih glasova. I na ovome primjeru je sasvim razvidno i neporecivo kako nije legitiman niti dopušten slučaj u kojem Bošnjaci iz FBiH glasaju za Jednoga Hrvata, niti slučaj u kojem Hrvati iz FBiH glasaju za Jednog Bošnjaka.

Također, nije nužno da Jedan Srbin bude pripadnik srpskog naroda, nego da bude legitimni predstavnik Srba kao konstitutivnog naroda. A legitimni predstavnik Srba kao konstitutivnog naroda postaje ako na izborima osvoji najviše glasova u „svojoj izbornoj jedinici / svom specifičnom demosu“: **Srbi iz RS + Bošnjaci i Hrvati iz RS + Ostali iz RS + Srbi iz DB + Ostali iz DB koji odluče glasati za Jednog Srbina.** Tim legitimitetom stječe i legitimitet entitetskog predstavljanja.

Analogno tome, Jedan Bošnjak je legitimni predstavnik Bošnjaka kao konstitutivnog naroda i entiteta FBiH ako je na izborima osvojio najviše glasova „u svojoj izbornoj jedinici / svome specifičnom demosu“: **Bošnjaci iz FBiH + Srbi iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Bošnjaka + Ostali iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Bošnjaka + Bošnjaci iz DB + Ostali iz DB koji odluče glasati za Jednog Bošnjaka.** Tim legitimitetom stječe i legitimitet entitetskog predstavljanja.

Također, Jedan Hrvat je legitimni predstavnik Hrvata kao konstitutivnog naroda i entiteta FBiH ako je na izborima osvojio najviše glasova „u svojoj izbornoj jedinici / svome specifičnom demosu“: **Hrvati iz FBiH + Srbi iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Hrvata + Ostali iz FBiH koji odluče glasati za Jednog Hrvata + Hrvati iz DB + Ostali iz DB koji odluče glasati za Jednog Hrvata.** Tim legitimitetom stječe i legitimitet entitetskog predstavljanja.

IDPI Prijedlog izmjena izbornog zakonodavstva uvažava strukturu svih specifičnih demosa za izbor tročlanog Predsjedništva BiH i ne zahtjeva promjenu bilo kakvih postojećih administrativnih, niti granica postojećih izbornih jedinica. Također, **IDPI prijedlog** ne zahtjeva bilo kakvo osobno izjašnjavaње birača na biračkom mjestu, niti promjenu dosadašnjeg formata glasanja. Obje navedene stavke **IDPI prijedlog** rješava matematičkim modelima i koeficijentima. Spomenuti modeli i koeficijenti osiguravaju da svaki glas unutar svakoga specifičnog demosa bez obzira iz kojeg kantona/entiteta/distrikta dolazio ima jednaku vrijednost glasa, odnosno, u skladu s preporukama Venecijanske komisije, osiguravaju da vrijednost pojedinih glasova može varirati maksimalno do 10%.

IDPI prijedlog, također, uvažava činjenicu da je Jedan Srbin/Bošnjak/Hrvat **predstavnik** a ne **pripadnik** određenog konstitutivnog naroda. Stoga, IDPI prijedlog umjesto nacionalnog izjašnjavaња kandidata za člana Predsjedništva BiH zahtjeva izjašnjavaње kandidata o tome za kojeg člana se kandidiraju, za Jednog Srbina, Jednog Bošnjaka ili Jednog Hrvata. To izjašnjavaње je potrebno kako bi se mogla uspostaviti Ustavom BiH zahtijevana veza između Jednog Srbina i NS RS, Jednog Bošnjaka i Kluba Bošnjaka DN PFBiH te Jednog Hrvata i Kluba Hrvata DN PFBiH.